

ויקהל

„לכל כלי המשכן גו' וכל יתדותיו וכל יתדות החצר נחושת", שכתב שם „יתדות" כמין נגרי נחשת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשיפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן", ולמה הוזקק רש"י לחזור ולפרש כאן שוב פעם ענינם של „יתדות המשכן"?

[וגם „מיתריהם", שלעיל „במקום צוואתם" לא נתפרשו בקרא, לכאורה לא ה' רש"י צריך לפרש כאן, כיון שכבר פירש שם שהיתדות היו „קשורים במיתרים סביב סביב בשיפוליהן"].

ב. גם יש לדייק בלשון רש"י שה- „יתדות" היו „לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות כו'":

לעיל בס"פ תרומה כתב רש"י בנוגע ליתדות היריעות, „ואני יודע אם תחובין בארץ או קשורין ותלוין וכונדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח (אלא שאח"כ מסיק) ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועים בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייעני אהל' בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח".

ועפ"ז צ"ל (וכ"כ במפרשים) דמ"ש רש"י כאן „לתקוע" היינו כמסקנתו לעיל שהיו „תקועים בארץ".

אבל צ"ע לפי הגירסא בפרש"י לעיל, שסיום הפירוש שם „ואומר אני" אינו

א. בתחילת „ציווי מלאכת המשכן" שבפרשתנו, כותב רש"י „כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צוואתם" (בפ' תרומה ותצוה וריש פרשת תשא).

אעפ"כ מצינו כמה פרטים במלאכת המשכן שרש"י נחית לפרשם בפרשתנו (כמו בפסוקי „את המשכן את אהלו ואת מכסהו" שמפרש רש"י מה הם „משכן", „אהלו" ו„מכסהו", ועוד), ומובן הטעם, כי דברים אלה א"א לידע פירושם מ„מקום צוואתם" ולכן הוצרך רש"י לפרשם כאן, וכמבואר במפרשים, בנוגע לרוב פירושי רש"י כאן (הטעם שלא סמך רש"י על פירושו „במקום צוואתם").

ועפ"ז צ"ע בפרש"י על הפסוק „את יתדות המשכן ואת יתדות החצר ואת מיתריהם", שפירש „יתדות, לתקוע ו- לקשור בהם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח", „מיתריהם, חבלים לקשור" – שהרי ענין זה כבר פירשו רש"י „ב- מקום צוואתם", בס"פ תרומה עה"פ

(1) ל' רש"י ריש פרשתנו (לה, ב).

(2) לה, ה. – ויש לעיין למה הוצרך רש"י ל- הדגשה זו (וכן בפרש"י לקמן שם, יג, „כבר פירשתי כו'"). והרי דרכו ברוב המקומות לסמך על מה ש- פירש קודם, מבלי שיכתוב בפירוש „כבר פירשתי", ובפרט שהוא בסמיכות כ"כ (משא"כ בפרש"י ואתחנן ה, ז), ואכ"מ.

(3) שם, יא.

(4) ראה רא"ם, ג"א ועוד – שם, יא: רא"ם, ס' זכור ועוד – שם, יב: שפ"ח ומשכיל לדוד – שם, יג (אבל ראה לקמן הערה 14). – וראה לקו"ש חט"ז ע' 325 ואילך.

(5) שם, יח.

(6) כז, יט.

(7) בבואר פרש"י זה – ראה בארוכה לקו"ש ח"ו שיחה ב' לפ' תרומה (ע' 162 ואילך).

(8) ישע' לג, ב.

(9) אמרי שפר על פרש"י כאן.

וע"פ הנ"ל מובן בפשטות: „כלי ה-משכן" שבס"פ תרומה הם (כפרש"י שם) הכלים „שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון מקבות לתקוע יתדות כו", ובשביל זה אין צריכים חכמי לב, כי הם כלים רגילים הנמצאים גם אצל אלו שאינם „חכמי לב".

ועפ"ז תמוה, למה היו צריכים ל- „חכמי לב" בשביל עשיית „יתדות" ו- „מיתרים"¹⁴?

ולתרץ זה מפרש רש"י שהיתדות היו חלק בלתי נפרד מהיריעות עצמם, כיון שבלעדם היו נעות ברוח, ומובן, דכיון שהחכמי לב היו צריכים לעשות את ה- יריעות, לא הסתפקו רק בעשיית החל-קים העיקריים שביריעות, אלא גמרו אותן באופן שתהיינה דבר שלם בכל פרטיו, והיינו שעשו לא רק את גוף היריעות, אלא גם את כל קרסיהן, ועד ליתדות ומיתרים שהוצרכו לקשרם שלא ינועו ברוח.

ועפ"ז יש לבאר הטעם שרש"י מדייק כאן שהיתדות היו „לתקוע", דהיינו שהיו תקועים בקרקע (ולא רק „תלויין וכובדן מכביד שפולי היריעות"), כי באופן זה מודגש יותר שהם חלק מקביעות (בניזן) היריעות (כיון שעל ידם היריעות מחו-ברות בארץ), משא"כ להפירוש שהיו „קשורין ותלויין וכובדן מכביד" עליהן, היתדות הם פרט נוסף על היריעות (שתלויין בהן (ע"י שכובדן מכביד))¹⁵.

מרש"י אלא מתלמידיו, מדוע סתם רש"י שם וכאן מסיק שהיו תקועים בארץ?

וגם להגירסא הנפוצה שהמסקנא שם היא מדברי רש"י עצמו, צריך ביאור, ע"פ משנית במ"א¹⁶, שמזה גופא שרש"י מתחיל שם בלשון של ספק, „ואיני יודע אם תחובין כו" (ולא כתב תיכף כפי המסקנא שהיו תקועים בארץ), מוכח, שהראיות שהביא רש"י שהיו תקועים בארץ (מזה „ששמן מוכיח עליהם" וכן ה- „מקרא" . (ש)מסייעני" אינן ראיות גמורות — ויש להבין, מה הכריח את רש"י כאן בפרשתנו לקבוע שהיו „לתקוע", ולא נקט לשון שאין בו הכרעה בספק הנ"ל, כמו (ע"ד תחלת לשון רש"י בפ' תרומה שם): „עשוין ליריעות האהל קשורים סביב בשיפוליהן כדי שלא ינועו ברוח". וכי"ב.

ג. ויש לומר הביאור בזה — ב- פשטות:

עה"פ¹², „ואת שמן המאור" פרש"י „אף הוא צריך חכמי לב שהוא משונה משאר שמנים כו", שמזה מובן, שכל הדברים שנמנו כאן הוצרכו לחכמי לב דוקא לעשותם.

ובזה מתורץ שינוי לשון הכתוב, דלעיל בפ' תרומה שם נאמר „לכל כלי המשכן בכל עבודתו וכל יתדותיו גו", וכן לקמן בפ' פקודי, כאשר הביאו בנ"י את המשכן וכל כליו למשה, נאמר בסיום הענין¹³, „ואת כל כלי עבודת המשכן", ואילו כאן בפרשתנו לא נזכרו „כל כלי המשכן".

(14) אבל אין לומר שזהו הטעם שהוצרך רש"י לפרש גם „ואת לחם הפנים" (שם, יג) — כמ"ש בשפ"ח ומשכיל לדוד שם — כי מזה שרק בפסוק שלאחריו כ' רש"י „אף הוא צריך חכמי לב", מוכח, שבפסוק הקודם אין זו שאלת רש"י. וראה לקו"ש חט"ז שם הערה 33.

(15) וי"ל (באריא קצת), דאם רק כובדם מכביד

(10) כן הובא במהדורת בערלינער (מכת"י) — „(ואומר אני) יוסף בר שמעון". אבל בדפוס ראשון ושני וכת"י רש"י שתח"י — ליתא.

(11) לקו"ש ח"ז שם (ע' 165 ואילך).

(12) פרשתנו שם, יד.

(13) לט, מ.

וזה נרמז גם בדברי רז"ל¹⁹ שאין המצוה נקראת „אלא על שם הגומרה“, דגם כאשר עיקר הדבר כבר נעשה, וחסר רק פרט קטן בגמרו, הרי כיון שלא נגמרה כל המצוה הרי לא נתקיימה, ומי שגומר המצוה, אף שהשלים רק פרט קטן, נקראת כל המצוה על שמו דוקא. וזהו כנ"ל, דעד שישנו כל הדבר, אינו שחסר רק פרט אחד, אלא שעייז חסר בהכל, כיון שאין בטחון שהדבר יעמוד איתן נגד כל הרוחות המנשבות, וצ"ל שהדבר יחדור בכל הציור קומה שלו.

ומזה גם עידוד גדול לדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, שאע"פ שאנו בדרגא של „עקביים“ לגבי הדורות הקודמים²⁰, ואכשור דרא בתמי, הנה דוקא עבודתנו בגמר הבירורים, בעקביים – וכהיתדות בשולי היריעות שעל ידם נקשרות וקבועות בארץ²¹ – היא הגומרת את העבודה הנצרכת להביא את הגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו (אם שאין זה אלא פרט, ובפרט לגבי גודל ה- עבודה של דורות שלפנ"ו).

ואין המצוה נקראת אלא ע"ש הגומרה – הדור דעקבתא דעקבתא דמשיחא, שהוא הגומר „מעשינו ועבודתנו (של) כל זמן משך הגלות“²², ומביא בפועל את „תכלית השלימות . . של ימות המשיח ותחיית המתים“²³, במהרה כימינו ממש.

(משיחת ש"פ ויק"פ תשל"ז)

ד. ומכאן הוראה ל„חכמי לב“ שבכל דור ודור בעבודת החינוך, שעליהם מוטלת החובה להעמיד תלמידים הרבה, כפסק הרמב"ם²⁴ ש„מצוה על כל חכם ו- חכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינם בניו“, שאין מילוי חובתו של החכם מסתיים בכך שהוא מלמד את התלמיד אותם הדברים שביכולתו (בחק- מתו הגדולה) להשפיע אליו,

אלא צ"ל „חכם לב“ באמת, לדאוג ש- פירותיו שמעמיד יהיו שלמים בכל ה- פרטים, עד שגם ענינים הנראים כטפלים וחיצוניים – כמו יתדות ומיתרים, שלכ- אורה א"צ להם „חכם לב“ – משתדל שיהיו אצל התלמיד בתכלית השלימות.

ודוקא כאשר „גומר“ את העמדת ה- תלמיד עד לפרטים הכי חיצוניים, אז ישנה הוודאות והבטחון שהוא דבר של קיימא, ש„לא ינועו ברוח“, דגם כאשר ישנם רוחות מנשבות בעולם הרי התל- מיד עומד חזק על משמרתו בהתאם ל- הוראות רבו. וזהו הסימן שתלמודו של הרב חדר לפנימיותו של התלמיד, עד שלא נשאר פרט ממנו שאינו חזר בזה. וע"ד פתגם רבינו הזק"ו על הפסוק²⁵ „עקב אשר שמע אברהם בקולי“, שאב- רהם אבינו „שמע“ ציווי השי"ת בכל ציור קומה שלו, ראש גוף ורגל, עד שגם העקביים שלו „שמעו“ את ציווי השי"ת.

עליהם ותלויים באויר לא משנה כלום בהיתדות, משאיכא אם היו תקועים בארץ (וקושר בהם סופי היריעות בארץ) ולכן הוצרכו להעשות ע"י חכמי לב דוקא.

(16) הל' ת"ת פ"א הי"ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.

(17) הובא בסה"מ תש"ח ע' 253 ואילך. וראה גם „התמים“ חוברת ו' נב, ב ואילך (אגרות קודש אדמ"ר מהור"צ ח"ג ע' תקסח ואילך).

(18) תולדות כ, ה.

(19) רש"י עקב ת, א (מתחומא שם ו. ועוד. וראה סוטה יג, ב).

(20) ראה תניא פ"ב. שם אגה"ק ט"ס ט. ובכ"מ. (21) המרמות על המשכת השכינה בארץ דוקא – ראה בארכה ד"ה באתי לגני תשי"א (פ"ב:ג. פ"ז ואילך). שוה"י העבודה דדרא דעקבתא דמשיחא. ע"ש.

(22) ל' התניא רפ"ז.

ויקהל ב

הביא? לא מסתבר כלל, ובפרט בפשוטו של (מקרא, ובמילא בפשוטו של) הענין שמי שרוצה לנדב רק א' מהדברים לא יוכל להביא! ולמה הוצרך רש"י להודיע ענו דבר פשוט כ"כ?

[ואין לומר שליתר הבהרה „רצה (רש"י) . . לבאר מה שאין צריך ביאור" — דא"כ „למה לא ביאר כן ב(פסוקי) חח ונום וכו' שהם הראשונים בכתוב", דמ"ש שם „כל נדיב לב הביאו חח ונום וטבעת וכמוז כל כלי זהב", הכוונה או או קאמר, חח או נום או טבעת כו'.]

ב) מכיון שרש"י מאריך וכותב (כ- מעט) כל המינים — למה דילג רש"י והשמיט מהכתוב ב' מינים (תיבות) — „רשש ועזים”?

ב. יש מפרשים המבארים, שרש"י בא ליישב רק המשך לשון הכתוב, ש- נראה כסתירה: מתחיל „וכל איש אשר נמצא אתו” לשון יחיד ומסיים „הביאו” ל' רבים: ולכן מפרש רש"י דמה שנאמר „וכל איש אשר נמצא אתו” (ל' יחיד) הוא משום שקאי על כל דבר בפ"ע — כל

א. „וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים ועורות אילים מאדמים ועורות תחשים הביאו”, ופרש"י „וכל איש אשר נמצא אתו” — „תכלת או ארגמן או תולעת שני או עור רות אילים או תחשים כולם הביאו”.

ולפום ריהטא נראה שכוונת רש"י היא לבאר שהוא" (וארגמן ותולעת ו- גו"י) אינו ו' המוסף (שרק מי אשר „נמ- צא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני וגו"י) — כל הדברים המנויים בכתוב — הביא (כולם), אבל מי שלא נמצאו אצלו כל הדברים כולם לא הביא (אף א' מהם)), אלא או או קאמר, דכל איש אשר נמצא אתו תכלת או ארגמן או תולעת שני וגו', כל אחד מהם הביא מהנמצא אתו.

וההכרח לפרש כן הוא מלשון ה- כתוב גופא: „וכל איש אשר נמצא אתו”. דאת"ל דרך מי שהיו לו כל הדברים הביא, הול"ל „אשר נמצאו אתו”, לשון רבים, שנמצאו אתו כל הדברים. ומכיון שנא' „אשר נמצא אתו”, ל' יחיד, הרי ש- מדובר על כל דבר בפ"ע — תכלת או ארגמן או תולעת שני וגו'.

אבל צריך להבין:

א) מהי הקס"ד בכלל לפרש כוונת ה- כתוב שדוקא מי שהיו בידו כל הדברים הביא, ומי שהיו בידו רק חלק מהם לא

בהבאתם מכל המינים. אבל עיי"ש שכי' ש, אין הכוונה כי כל איש ואיש מישראל יביא מכולן אלא שבכללות . . יהיו כל המינים.

(4) לה, כב.

(5) כמו שהקשה בספר זכרון כאן.

(6) דלכאורה הי' אפ"ל „וגו"י ולא להאריך.

וראה לקמן הערה 30 הגי' בדפוס ב'. ולהעיר שבכת"י תימן (ג.ר. תשמ"א) נאמר גם „או שש או עזים”.

(7) ראה באר בשדה ובאר יצחק כאן. וראה גם סיום הלשון בספר זכרון כאן.

(1) פרשתנו לה, כג.

(2) ראה משכיל לדוד כאן.

(3) להעיר מאוה"ח תרומה כה, ג בפ' וזאת

התרומה: ואולי שיכוון לומר שלא יביאו ישראל נדבה ממין א' או מג' אלא צריכין להביא מכל המינים ואינם יוצאים י"ח תרומת המשכן אלא